

Universiteiten van Nederland

De heer prof. dr. R.H. Dijkgraaf
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

1. MOCW
2. OGHBWE
3. HO&S

Ministerie van OCW	
Zaaknr.	
Datum reg.	- 7 MEI 2024
:nr.	
Directie	HO&S

Datum 25 april 2024
Telefoon Persoo...
E-mail Persoonsgegevens

Uw kenmerk
Ons kenmerk UNL 24034 U
Bijlagen -

Onderwerp Instelling overzicht veiligheidsgevoelige partnerschappen

Geachte minister Dijkgraaf.

In uw schrijven aan de Tweede Kamer der Staten Generaal op 27 februari 2024 meldt u dat u de Vereniging Universiteiten van Nederland (UNL) hebt gevraagd om u te informeren over de aanpak die universiteiten kiezen bij het werken aan overzichten van veiligheidsgevoelige internationale partnerschappen, en daarbij ook een tijdspad te schetsen. Universiteiten onderschrijven het belang van deze overzichten volledig, en lichten graag toe welke aanpak zij nu kiezen en welke zaken nog nodig zijn voor een succesvolle en spoedige implementatie.

Belang voor de wetenschap en inspanning universiteiten

Internationale samenwerking is van groot belang voor de universiteiten en de Nederlandse samenleving. Universiteiten hebben samenwerkingen opgebouwd in internationale consortia met buitenlandse kennisinstellingen, bedrijven en andere partners, waardoor zij hun positie kunnen handhaven als toonaangevende spelers in de mondiale wetenschap, de regionale economie en de lokale gemeenschap. Deze samenwerkingen zijn goed voor de wetenschap, en goed voor ons land.

Universiteiten zijn zich echter ook steeds meer bewust geworden van de kwetsbaarheid van ons open wetenschapssysteem en de verantwoordelijkheid die zij daarvoor dragen. Wij kunnen onze openheid en vrijheid alleen garanderen als we bedacht zijn op het ongewenst weglekken van sensitieve kennis en technologie, mogelijke heimelijke beïnvloeding van onze wetenschappers door vijandige mogendheden, en ethische dilemma's in samenwerkingen met partners die het niet zo nauw nemen met universele mensenrechten.

In de afgelopen jaren hebben universiteiten hun kennisveiligheidsbeleid daarom razendsnel ontwikkeld en tot uitvoering gebracht. Concrete voorbeelden zijn het VSNU-kader Kennisveiligheid uit 2021 en de 'partnering tools' ontwikkeld in 2023. Op het gebied van kennisveiligheid werken de universiteiten ook nauw samen met uw departement en het Loket Kennisveiligheid. Zo hebben wij samengewerkt met uw ministerie en andere kennispartners aan de Nationale Leidraad Kennisveiligheid voor de gehele sector. Ook in het buitenland wordt opgemerkt hoe snel ons kennisveiligheidsbeleid zich ontwikkelt. Nederlandse universiteiten wordt steeds vaker gevraagd door partners uit gelijkgestemde landen om hun aanpak toe te lichten.

Resultaten Sectorbeeld Kennisveiligheid

Het Sectorbeeld Kennisveiligheid Universiteiten, verschenen in 2023, bevestigt de grote stappen die universiteiten hebben gezet: alle universiteiten hebben een risicoanalyse uitgevoerd. Zij hebben mogelijke kwetsbaarheden in kaart gebracht door te kijken naar sensitieve onderzoeksgebieden, financieringsbronnen en

Vereniging Universiteiten van Nederland

Lange Houtstraat 2
Postbus 13739
2501 ES Den Haag

Tel +31 70 302 14 00
E-mail post@unl.nl
Web universiteitenvannederland.nl

KvK 40480226
IBAN NL61 INGB 0001 5964 15
BTW NL007088784B01

Universiteiten van Nederland

het profiel en land van herkomst van samenwerkingspartners. De risicoanalyse heeft geleid tot nieuwe inzichten: het bewustzijn rondom kennisveiligheid is toegenomen en zeven universiteiten hebben naar aanleiding van de risicoanalyse nieuwe maatregelen genomen, zoals meer begeleiding van onderzoekers in kwetsbare posities of het toetsen van doorlopende partnerschappen. Daarnaast organiseren universiteiten bewustwordingscampagnes om kennisveiligheid goed mee te nemen in wervings- en selectieprocedures.

Zoals u weet, toont het Sectorbeeld ook aan dat niet alle universiteiten beschikken over een centraal overzicht van veiligheidsgevoelige internationale partnerschappen. Een dergelijk overzicht, bestemd voor intern gebruik door colleges van bestuur en raden van toezicht, is een belangrijke basis voor effectief risicomanagement en inzicht in het cumulatief effect van ontwikkelingen die op zichzelf gezien niet problematisch lijken.

Aanpak universiteiten bij het instellen van de overzichten

De universiteiten zijn het met u eens dat de overzichten van veiligheidsgevoelige internationale partnerschappen beschikbaar moeten zijn, en hebben sinds de meting van het Sectorbeeld zeker niet stilgezeten. Uit een inventarisatie onder alle veertien universiteiten blijkt dat alle universiteiten stappen ondernemen om een overzicht te implementeren. Intern het gesprek voeren over de vorm en mogelijkheden voor het opstellen van een overzicht of zelfs inmiddels een overzicht in werking hebben. Universiteiten hebben bijvoorbeeld een bestaande centrale database met partnerschappen uitgebreid met datavelden t.b.v. kennisveiligheid, ontbrekende faculteiten of instituten toegevoegd, of meerdere soorten partnerschappen opgenomen. Andere universiteiten gebruiken bestaande systemen voor contractmanagement, systemen met informatie over de financieringsbronnen van projecten of informatie over onderzoeksactiviteiten. Universiteiten gebruiken soms ook een combinatie van deze methoden. Een universiteit heeft een volledig nieuw proces ingericht waarbij alle nieuwe of verlengde partnerschappen worden getoetst op kennisveiligheid. Alle samenwerkingen die in dit proces als veiligheidsgevoelig worden aangemerkt, worden op een centrale plaats opgeslagen, waardoor een overzicht ontstaat. De universiteiten die zich nog beraden op de juiste aanpak, hebben over het algemeen minder ervaring met kennisveiligheidsmaatregelen, bijvoorbeeld omdat er geen onderzoek plaatsvindt op onderwerpen die onder de Common Military List en de Dual Use Verordening van de EU vallen.

De inventarisatie onder alle universiteiten leert dat de aanpak per instelling sterk verschilt. Gezien de diversiteit in (risico)profiel en inrichting van de universiteiten is deze diversiteit te verwachten. Universiteiten hebben een verschillend risicoprofiel en daardoor in verschillende mate te maken met veiligheidsgevoelige partnerschappen. De universiteiten met een hoger risicoprofiel geven mogelijk meer urgentie aan de instelling van een overzicht. De implementatie van de overzichten wordt daarnaast gecompliceerd door de decentrale opzet van sommige universiteiten. Informatie is decentraal belegd, zowel vanwege historische redenen als vanuit het oogpunt van de autonomie van de wetenschapper, waardoor de instelling van een nieuw centraal overzicht niet altijd als logisch of wenselijk wordt gezien.

Succesfactoren bij verdere implementatie

Om de implementatie van overzichten van veiligheidsgevoelige partnerschappen te bespoedigen, hebben universiteiten bovenal een gemeenschappelijke definitie nodig van wat een dergelijk overzicht behelst. Deze bevinding is niet nieuw. Het Sectorbeeld Kennisveiligheid Universiteiten signaleerde reeds dat in de praktijk op verschillende manieren invulling wordt gegeven aan begrippen als samenwerking en partnerschappen en bevatte de aanbeveling om als overheid en sector verder aan conceptualisering en definiëring te werken. Het AWTI-advies 'Kennis in Conflict' waarschuwde in 2022: "Het ontbreken van een heldere conceptualisatie staat een effectieve aanpak in de weg." Zo is niet duidelijk in hoeverre een collectie data kwalificeert als een overzicht, waardoor er verscheidene vormen van informatietypes en systemen worden gehanteerd. Daarnaast spreekt de Leidraad van 'veiligheidsgevoelige' partnerschappen. Het is echter niet uniform bepaald wanneer een partnerschap dient te worden aangemerkt als veiligheidsgevoelig, universiteiten hanteren daarom eigen richtlijnen op risicoanalyses. Ook licht de Leidraad niet toe welke typen samenwerkingen kwalificeren als

Universiteiten van Nederland

partnerschap. Het is onwenselijk om de samenwerkingen van iedere individuele hoogleraar in een overzicht te vatten, dit zou een overzicht onwerkbaar maken voor effectief risicomanagement en een overzicht altijd laten achterlopen op de actualiteit. Universiteiten hebben zelf reeds gepoogd de definitie scherp te stellen op meerjarige, institutionele partnerschappen, maar ook deze definitie leidt tot uiteenlopende vormen.

Een uniform tijdpad is vanwege al de bovengenoemde lacunes in de opdrachtomschrijving niet met zekerheid te schetsen. Dit laat onverlet dat de urgentie onderschreven wordt en alle universiteiten, recht doend aan hun situatie, doorgaan met de implementatie zoals die reeds is ingezet. Het is belangrijk dat ruimte voor differentiatie blijft bestaan, een overhaast afgedwongen, ongelijksoortig overzicht zal in de praktijk onbruikbaar blijken en alleen schijnzekerheid creëren voor de sector en de overheid.

Universiteiten vragen u om haast te maken met de aangekondigde herziening van de Nationale Leidraad. Wij werken graag samen met u aan eenduidige definities, rekening houdend met zowel de universiteiten die aan het begin staan van het implementatieproces als de universiteiten die al stappen hebben gezet om aan uw vraag te voldoen. Het is belangrijk dat nieuw beleid wordt gestimuleerd en ingezet beleid tegelijkertijd doorgang kan vinden in de praktijk.

Tot slot pleiten de universiteiten ervoor om de grote waarde van internationale samenwerkingen meer centraal te stellen in de kennisveiligheidsaanpak. Het huidige netwerk van internationale partnerschappen is het resultaat van jarenlange inspanningen op alle facetten van wetenschappelijk onderzoek. Voor de toekomst van Nederland als wetenschapsland is zowel een zorgvuldige afweging van risico's als het onderhouden en uitbouwen van onze relaties met kennispartners onontbeerlijk. Nederland spint – ook economisch – garen bij onze internationale verbondenheid. Risico's groeien als gevolg van geopolitieke ontwikkelingen en moeten navenant aandacht krijgen, maar mogen deze verbondenheid niet gijzelen. Het samen optrekken van universiteiten en Rijksoverheid in het onderhoud van onze unieke kennispositie, is wat UNL betreft een belangrijke opgave voor de komende tijd.

Hoogachtend,

Jouke de Vries, interim-voorzitter UNL